

Industrins möjligheter och utmaningar

Leankonferens Blekinge 10 mars 2023

Björn Langbeck, industriell expert, Tillväxtverket

Lean en förutsättning för svensk produktion

Det började redan omkring 1980

- IVF, senare Swerea IVF och idag RISE, började med Toyotainspiration
- Volvo och Ericsson hängde på
  - Ericsson i Visby byggde om och gick från 6 dagar till knappt 2 min i genomloppstid för en specifik komponent
  - Volvo Cars hade kontakter i Japan under utvecklingen av 850-modellen
- Varför fick det inte fäste då?
  - Devalvering 1982
  - Avreglering av kreditmarknaden
  - Produktion var inte så viktigt

1990-tal

- Scania började jobba med lean
- IMVP-studien (The machine that changed the world)
- EU-inträde 1995 – låglöneländer kunde nås enkelt
- Fortsatt utflyttning – industrin är snart borta
- Kring 2000 på nytt fokus på produktion
- Idag har vi grovt sett lika många anställda i industrin som vid EU-inträdet
  - Varje jobb som flyttat ut har ersatts av ett nytt
- Utan effektivisering hade det inte hänt

Lean ger lönsamhet

- En unik produkt med stor efterfrågan kan produceras mediokert
  - Företaget är ändå lönsamt – kunderna betalar för slöserierna
- En medioker produkt som produceras extremt effektivt kan bli lönsam
  - Med slöserierna eliminerade är företaget ändå lönsamt
- När man börjar producera en högklassig produkt i ett världsklasssystem kommer framgångarna
- Toyota Camry kom i en ny version ca 1988
  - Bra bil, välutrustad och attraktivt pris. Nu kom tillväxten

.com-döden 2000

- ▶ En IT-entreprenör sa på 1990-talet – Mitt mål är att bli så rik att jag kan köpa hela SKF bara för att få glädjen att lägga ner det.
  - Vem som sa det har vi glömt
  - Bolaget har säkert gått i konkurs
  - SKF är större, starkare och lönsammare idag än då
    - » Dessutom jobbar SKF idag med IT och digitalisering

Sammantaget

Sverige är ett starkt industriland.

Effektiv produktion baserad på lean är fortsatt nyckeln till lönsamhet.

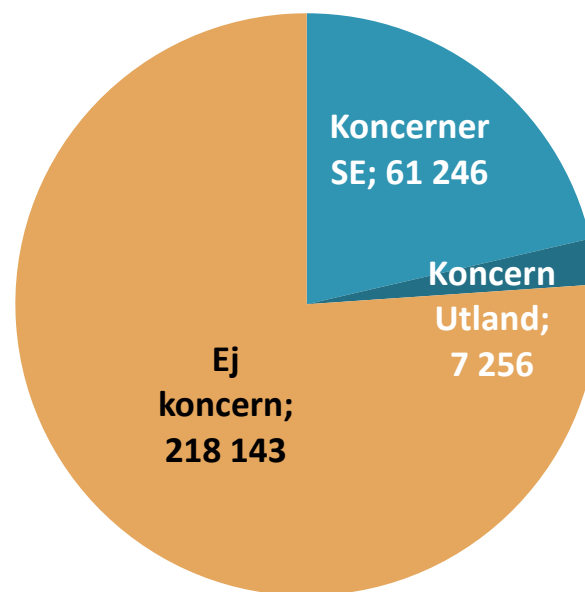
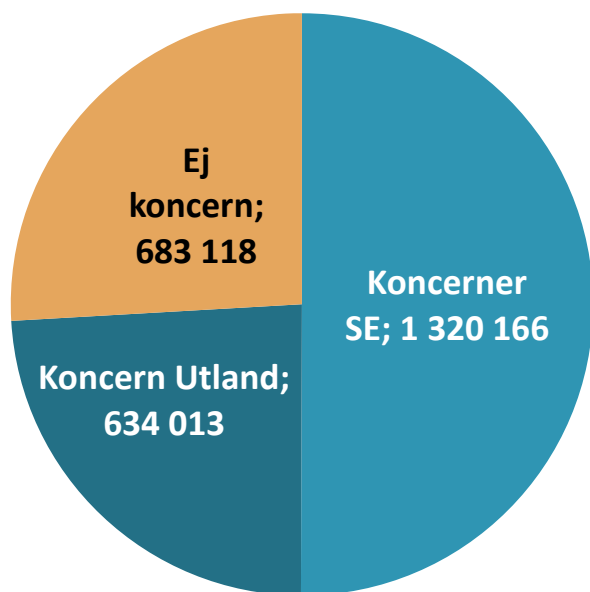
Nu behöver vi ”bara” satsa än mer på automation för att få upp produktiviteten.

Svenskt näringsliv säljs till utlandet

Är detta sant?

- ▶ Tillväxtverket har nyligen publicerat en rapport som belyser ägandet.
- ▶ Vi har inga ”halvstora” företag som Tyskland
- ▶ Här visar jag ett par glimtar ur den rapporten

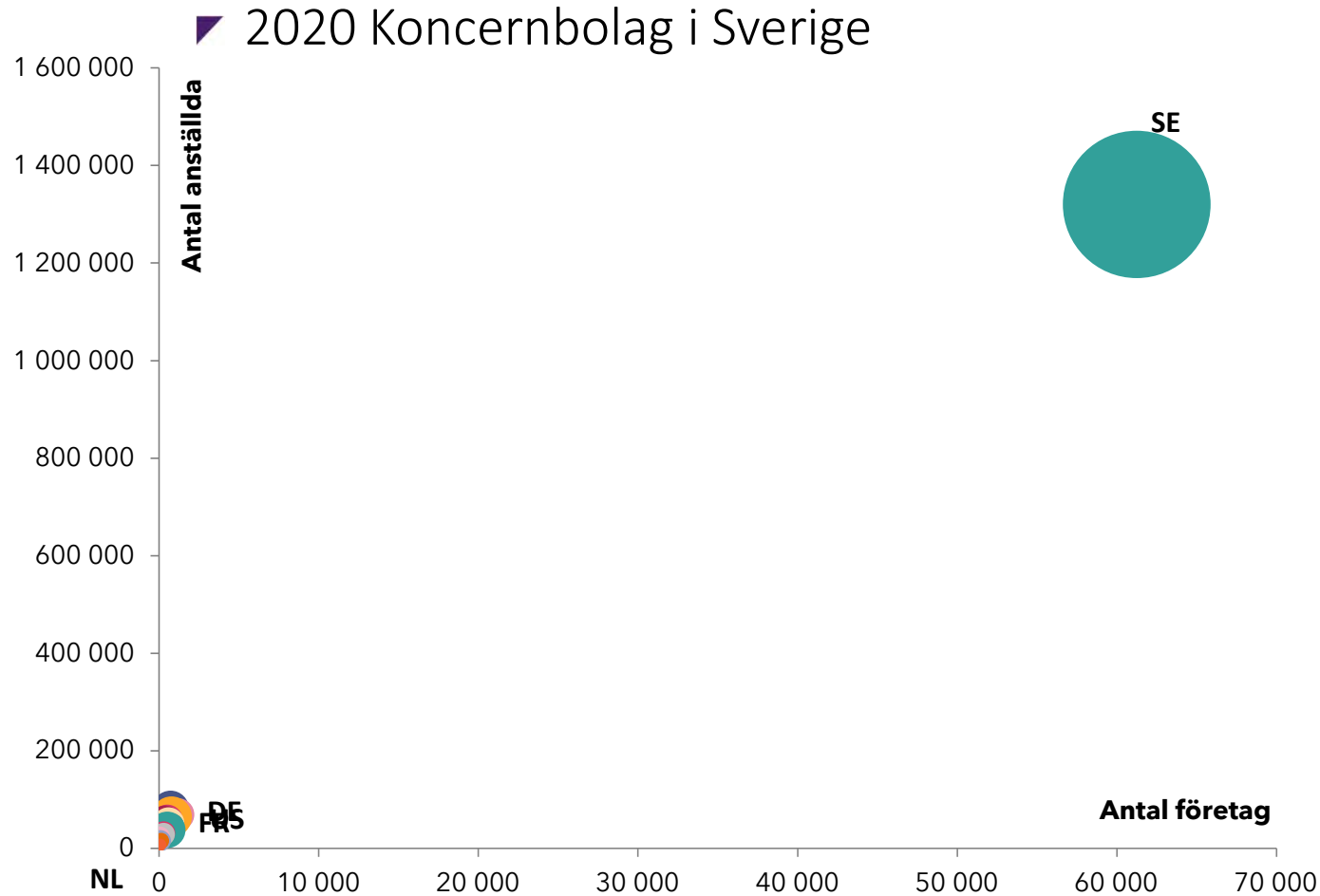
Anställda och företag i Sverige

Kommentar:

- Flest anställda i koncerner med Sverige som moderland
- De flesta företag ingår inte i en koncern

Företag och anställda per moderland

Not: Alla länder har minst 7 000 heltidstjänster

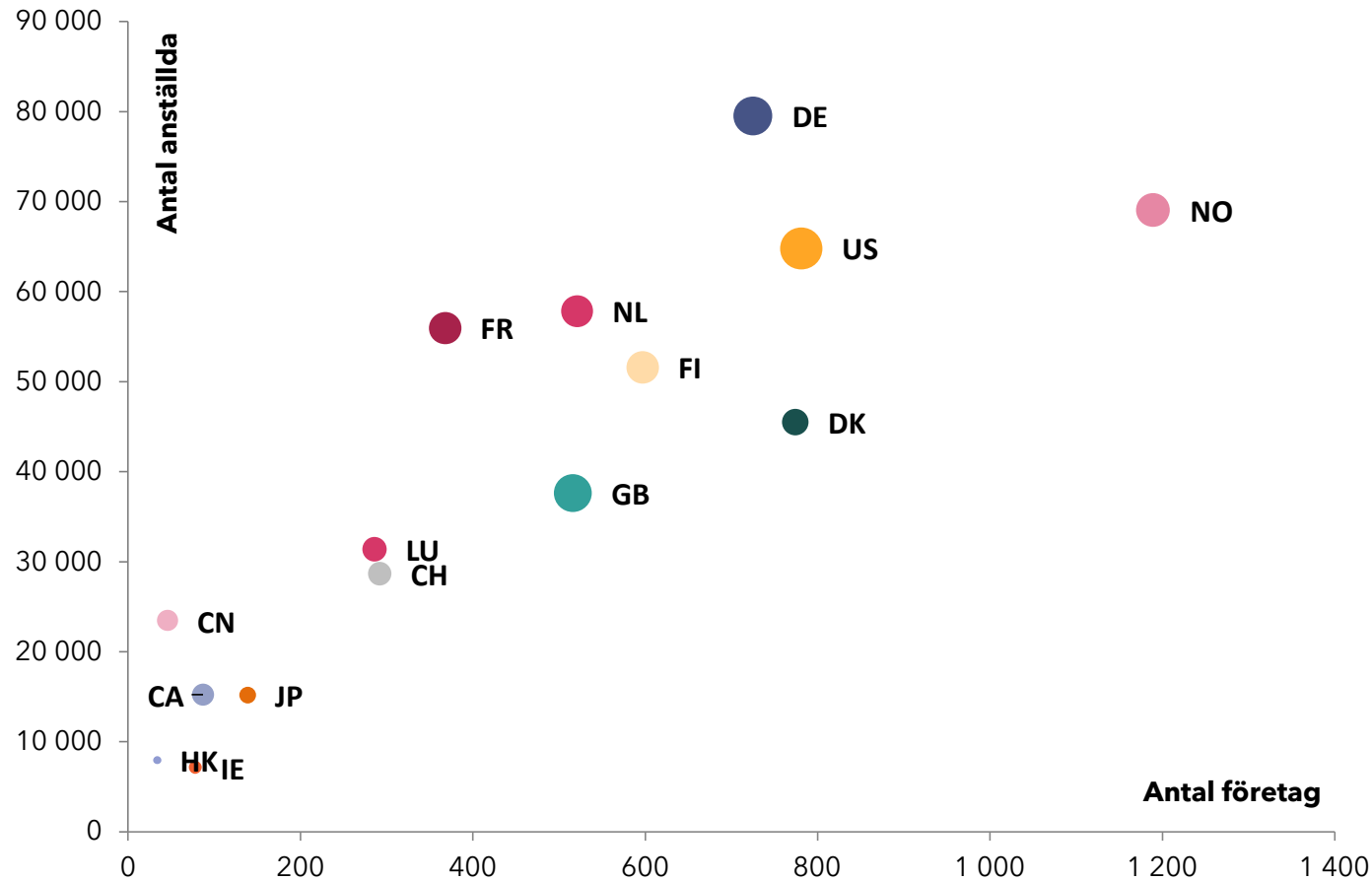
Kommentar:

- Flest anställda i koncerner med Sverige som moderland

Företag och anställda per moderland

2020 Koncernbolag i Sverige

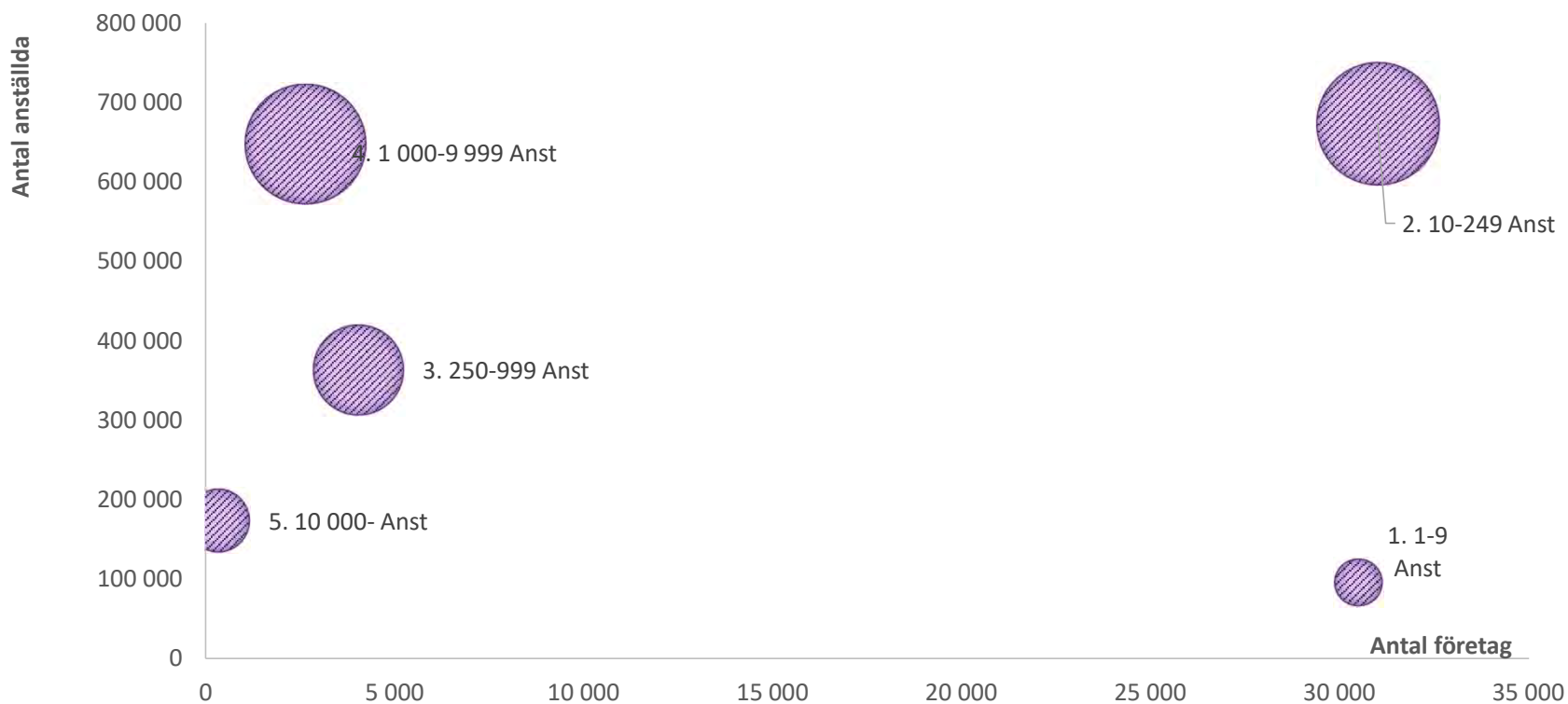

Not: Alla länder har minst 7 000 heltidstjänster

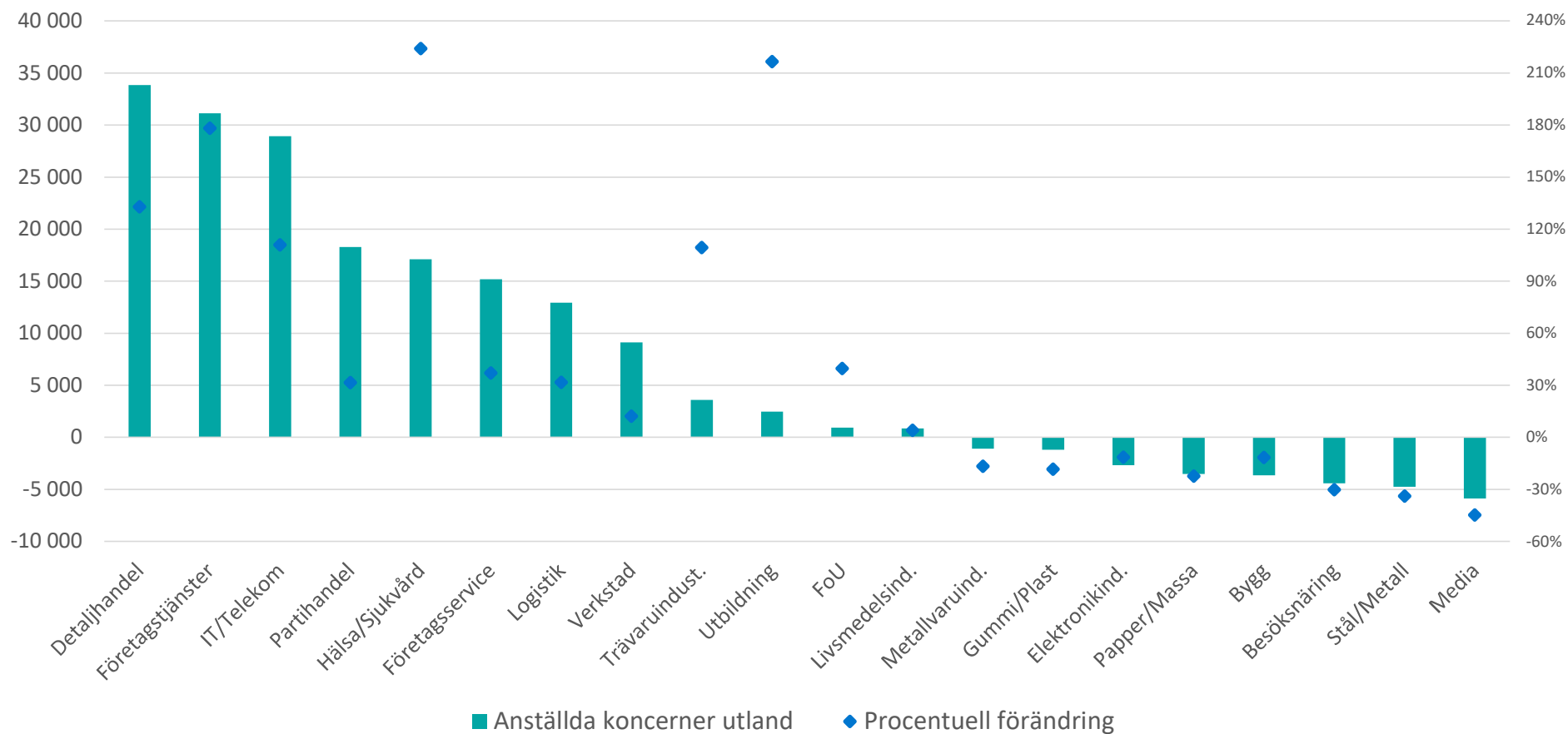
Kommentar:

- Efter Sverige kommer Tyskland, Norge och USA i antal anställda.
- Näst efter Sverige har Norge flest företag.

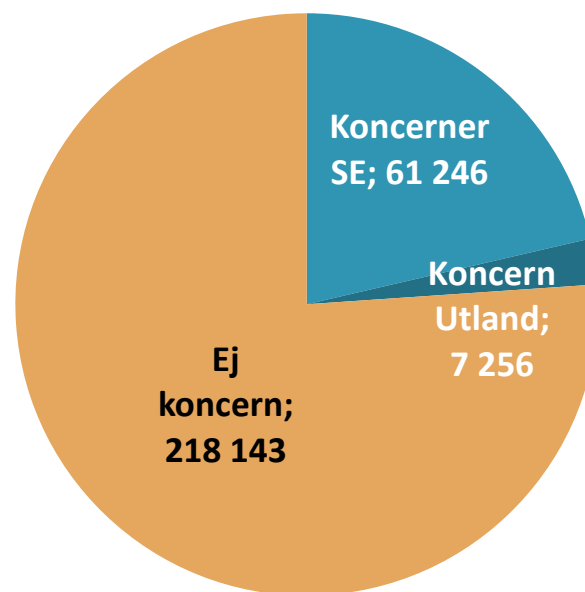
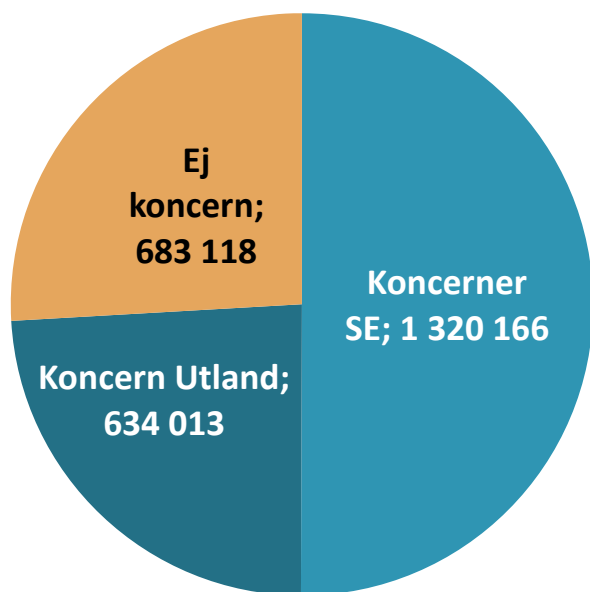
Svensk motsvarighet till tyska "mittelstand"?

Förändring antal anställda, 2005-2020

Anställda och företag i Sverige

Kommentar:

- Flest anställda i koncerner med Sverige som Moderland
- De flesta företag ingår inte i en koncern

Smart industri

En nyindustrialiseringsstrategi

- Presenterades i januari 2016
- Första handlingsplanen kom i juni 2016
- Satsningar dels på FoU dels bred tillämpning av känd kunskap
  - Fossilfri stålframställning var bland annat nämnd
  - Uppdrag till Tillväxtverket om ca 350 milj kr
- Det sista uppdraget, Robotlyftet, avslutades vid årsskiftet 2021-22
- Vad händer nu med strategin?

EUs industrisatsningar

- ▶ European Chips Act (ECA) – Halvledarakten
  - Syftar till att öka forskning och utveckling samt produktion av halvledare inom EU
- ▶ Critical Raw Materials Act (CRMA) – Råmaterialakten
  - EU ska bli utvinna fler kritiska mineraler för att minska beroendet av bland annat Kina
- ▶ Net Zero Industry Act (NZIA) – Svar på USAs Inflation Reduction Act (IRA)
  - Fokus på grön omställning

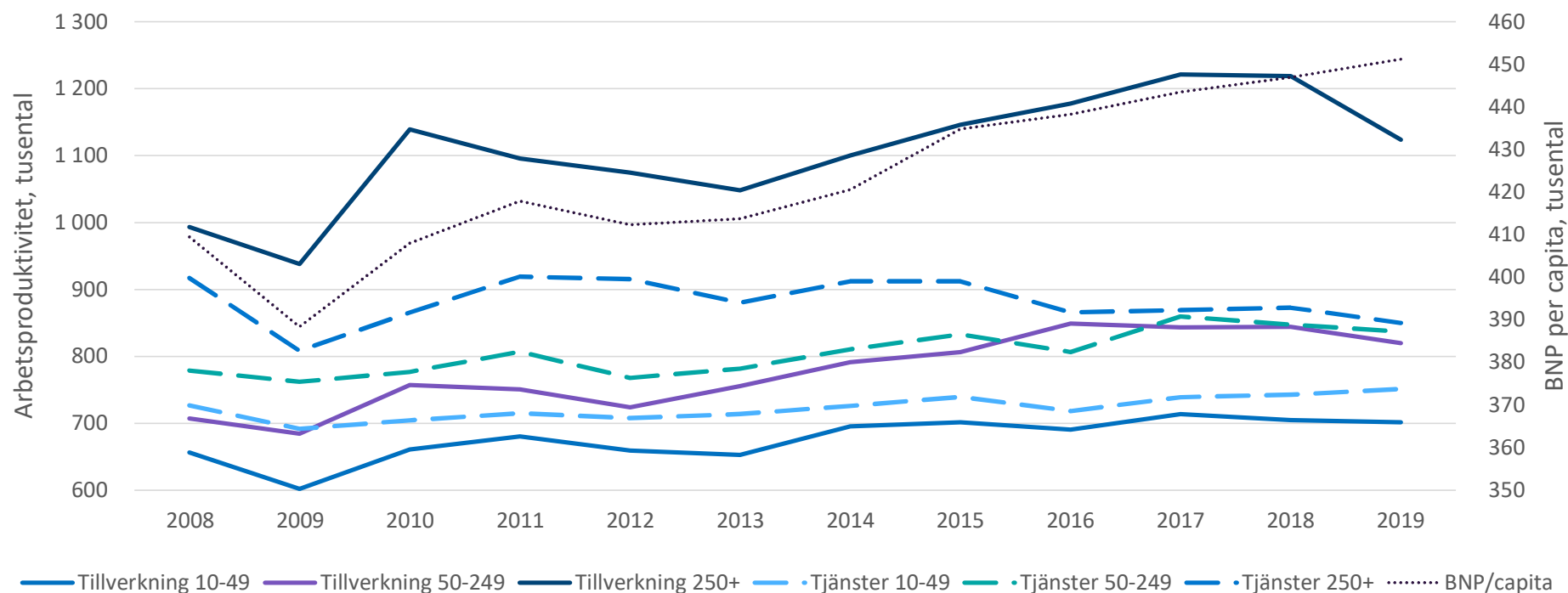
Grön och digital omställning?

Bara den ena delen eller båda?

- ▶ EUs industristrategi pekar tydligt på konkurrenskraft. Det görs inte lika tydligt i de nationella skrivningarna
  - Betyder det att omställningen i sig är viktigare än lönsamheten?
  - Frankrike har föreslagit att EU ska ha produktionsmål för olika produkter
  - Sverige är mer inne på att vi ska mäta förmågor och konkurrenskraft.
- ▶ Lönsamheten är viktig!
  - Industrins konkurrenskraft är naturligtvis alltid i fokus, även om det inte skrivs ut
  - Omställningen måste ske med bibehållen (kort sikt) och ökad (längre sikt) konkurrenskraft.
- ▶ Sverige är ordförandeland just nu
  - En fråga som kommer vara aktuell är europeisk industris konkurrenskraft!
  - Konkurrenskraften har fallit på senare år, orsakerna är svåra att hitta.

Genomsnittlig arbetsproduktivitet per företag

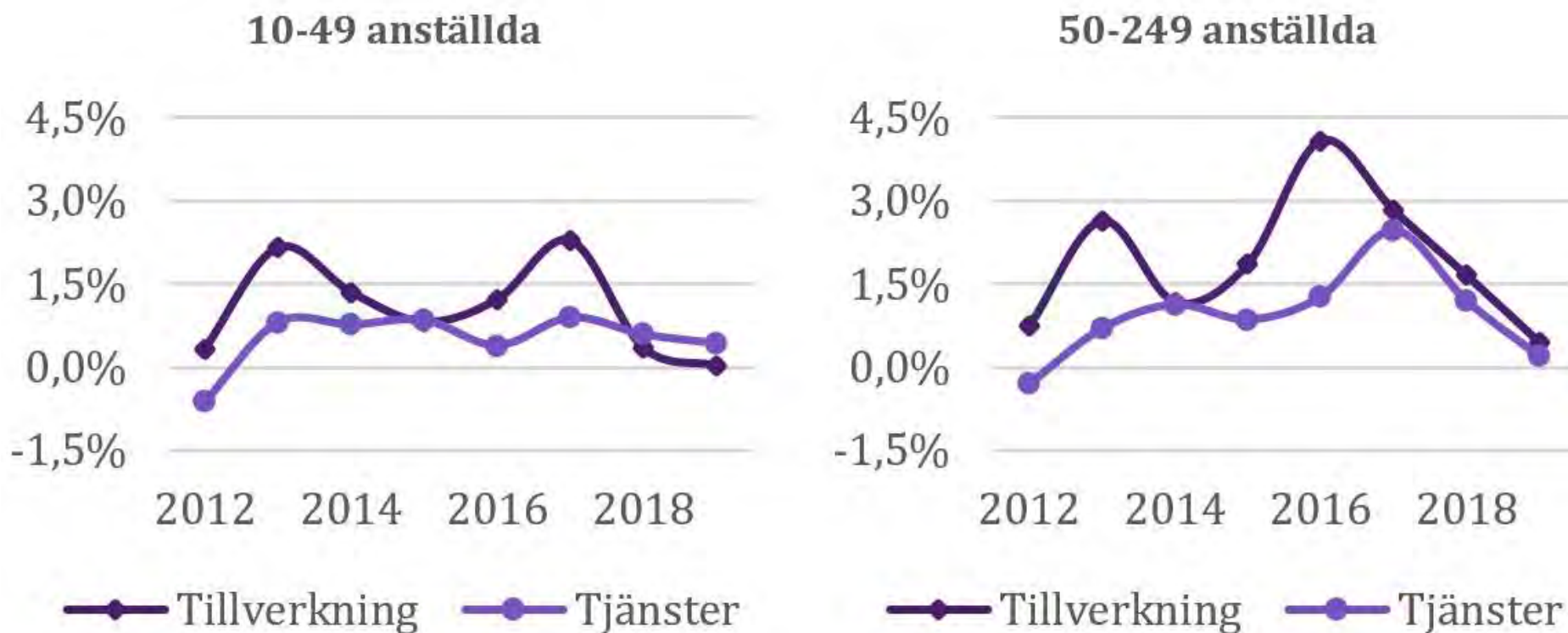
För små, medelstora och stora ftg inom tillverkningsindustrin (heldragen) och tjänstesektorn (streck)

Nedåtgående trend i årlig produktivitetstillväxt sedan 2016-2017

Figur: 4-års glidande medelvärden av årlig tillväxttakt i arbetsproduktivitet

EU:s nya lag "chips act"

Halvledarlagen

- Den är under slutförhandling
- Syftar till att öka forskning och tillverkning av halvledare inom EU
- Även att ge tidiga varningar inför annalkande kriser
- Sverige håller på att ta förhandlingen i mål just nu

Bäst vi bygger upp stora lager

Pandemin, Ever Given, kriget i Ukraina

- Det har blivit mode att kräva lager av en mängd olika produkter
  - Vilka produkter?
  - Hur länge ska lagret räcka?
  - Var ska det förvaras?
  - Vilka kriser är tänkbara?
- Om man har svaren på frågorna ovan (och en del till) – då kan man lagra
- Just-in-time har orsakat problemen?
  - Jaha! Och hur många Ever Given-situationer ska vi planera för?
  - Krig, pandemi, vulkanutbrott, finanskris, strejker...

Finns det alternativ?

- ▶ Flexibilitet är nyckeln
  - Vi lagrar inte – vi kan ställa om och producera det som behövs när det behövs
  - Under pandemin visade det sig möjligt – utan förberedelser!
- ▶ Lager passar när man har känd och verklig ojämn förbrukning
- ▶ Annars är det bara slöseri
- ▶ Ni som förstår och kan lean – var med i debatten och kämpa mot slöserierna med stora lager!

Framtidens produktionslogik

Funderingar och spaningar

- ▶ Asien som världens fabrik är inte längre självklart
  - Pandemin
  - Ever Given på tvären i Suezkanalen
  - Efterfrågan i Asien ökar med ökad levnadsstandard
- ▶ Inom fordonsindustrin ser man tre produktions- och konsumtionsregioner
  - Europa och norra Afrika (hela Afrika?)
  - Amerika (nord-mellan-syd)
  - Asien och Australien
- ▶ EUs strategi går i samma riktning

Vad ska tillverkas i Sverige?

Vad passar för oss

- Högteknologi – produkter där arbetskostnaden är liten jämfört med produktens
- Enkla produkter i stora serier – förutsatt hög automation
- Komponenter till stora företag – närhet, snabbhet, flexibilitet
- Spårbarhet – svenska företag är pålitliga
- Digitalisering och automation möjliggör grön produktion

Framtiden

Kan vi? Vill vi?

- ▶ LKAB säljer minst 60 % av sin produktion inom EU
  - 80 % av allt stål i EU kommer från LKAB-malm
- ▶ När kol behövs för stålframställning är det rationellt att flytta malm till platser där kol finns
- ▶ Fossilfritt stål kräver ingen kol bara energi.
  - Stål är mer effektivt än malm att frakta
  - Slutsats – det finns förutsättningar för att öka Sveriges stålproduktion
    - » Kommer det att ske? Jag vågar inte gissa.

Batterier och fordon

- Northvolt är etablerade i Västerås och Skellefteå
- Scania bygger en ”batterifabrik” i Södertälje
- Volvo bygger en fabrik i Göteborg
- Volvo är även med i den nya batterifabriken i Mariestad
- Det pågår arbete för att etablera en ny bilfabrik i Sverige
- Tillverkning av drivlinekomponenter kommer att minska

Framtidstro?

- Tillväxtpotentialen i Svensk industri är historiskt hög
- Automation är nyckeln till produktivitetsökning
- 2021 var ett rekordår för robotförsäljningen i Sverige
- Enda hindret är kompetensförsörjningen, men det får bli en egen programpunkt!

All utveckling kräver ledarskap

- Ledningen anger visionen – sätter övergripande mål – tilldelar resurser
- Idag ropar folk på ”starka chefer”
  - Men de bästa cheferna är oftast de som inte ”petar i detaljer” men bryr som om hur det går – efterfrågar resultat
  - En japansk hög chef sa: Man behöver inte FÅ medarbetarna att göra rätt – man behöver bara LÅTA dem göra rätt!
  - Nästan alla medarbetare vill göra ett bra jobb, de försöker efter bästa förmåga varje dag i alla små som stora beslut. Men har de rätt förutsättningar?
- Industrin är ofta bra på ledarskap men kan bli ännu bättre.

Chef – ledare – coach

Vem gör vad och när?

- Samma person kan ha alla tre rollerna
- Ibland krävs beslut och tydlighet – organisationen förväntar sig detta
  - Att inte fatta nödvändiga beslut innebär att ”abdikera”
- Ledaren går före, visar vägen, är ett föredöme
  - En duktig ledare visar att regler och förhållningssätt gäller alla
  - Ledaren håller sig insatt och efterfrågar resultat
- Coachen lockar fram den enskildes fulla potential
  - Du leder genom frågor för personen har ofta svaren själv

Ett lean ledarskap

Utveckla alla personer

- Tänk på att alla är olika – se till att alla utmanas på sin egen nivå
- Ge stöd när en medarbetare frågar
- För att kunna lyckas måste man ha rätt att misslyckas!
  - Du som ledare kan ta ansvar om saker misslyckas – lyft av ”bördan”
- Hjälptill att hålla siktet inställt mot visionen – håll visionen vid liv.
- Arbetsledarnas roll förändras ofta mest vid leanarbete
  - Var vaksam på hur dom mår
  - Ge hjälp och stöd

Ett par råd i all vänlighet

- Ge beröm i stort och smått – berätta vem som kommit med förslag som genomförts
- ALDRIG kritisera en person inför en grupp – ta på dig ansvaret själv
- Säg inte ”Jag hör vad du säger”
- Kom inte till mig med problem, kom med lösningar!
  - Är ett förödande synsätt och uttryck
- Var dig själv och lyssna på ALLA!

Tack för uppmärksamheten!

Eliminera slöserier och automatisera!

Björn Langbeck
bjorn.langbeck@tillvaxtverket.se
08-681 92 13